

Iwona M. Marcysiak, Stanisław Siek

Postawy wartościujące rosyjskich i polskich dziewcząt w wieku 16-17 lat

Studia Philosophiae Christianae 34/2, 147-151

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

IWONA M. MARCYSIAK, STANISŁAW SIEK

POSTAWY WARTOŚCIUJĄCE ROSYJSKICH I POLSKICH DZIEWCZĄT W WIEKU 16–17 LAT

I. CEL PRACY, POSTAWIENIE ZAGADNIENIA

Celem tej pracy jest próba ustalenia ewentualnych podobieństw i różnic w preferencjach wartości uczennic średnich szkół polskich i rosyjskich.

Przedmiotem badań są postawy wartościujące ujmowane według koncepcji G.W. Allporta i Ch. Morrisa. Przez postawę rozumiemy za Allportem umysłowy i nerwowy stan gotowości zorganizowany przez doświadczenie, wywierający kierowniczy wpływ na reakcje jednostki w stosunku do wszystkich przedmiotów i sytuacji, z którymi te reakcje są związane (Allport, 1935, s. 810).

Jak wiadomo, w każdej postawie wyróżnia się trzy najważniejsze elementy: przedmiot postawy, kierunek i intensywność. Przedmiotem postawy jest to wszystko, czego ona dotyczy, a więc np. mężczyźni, kobiety, dzieci, pracy, spędzania wolnego czasu, religii, wartości.

W naszym wypadku badamy nastawienia wobec takich wartości jak: nauka, posiadanie dóbr ekonomicznych, sztuka, społeczeństwo, polityka, religia. Badamy także nastawienia wobec wartości tkwiących w określonym stylu życia, a więc w życiu nastawionym na: kontrolę otoczenia, dominację nad nim, izolowanie się od otoczenia, samoanalizę, bierność, przyjmowanie tego co los przyniesie, powściągnięcie siebie i wzmoczoną samokontrolę.

Prawie wszyscy współcześni psychologowie społeczni i antropolodzy kultury wyrażają pogląd, że na formowanie się postaw ma największy wpływ rodzina, w której wychowuje się dziecko, następnie grupa społeczna, w której ono dorasta i wreszcie społeczność, w której człowiek funkcjonuje. Poglądy takie wyrażają tacy znakomici uczeni jak Parsons, Linton, Benedict, Newcomb. W Polsce podobne poglądy wypowiadają Gurycka, Kiciński, Kłoskowska, Malikowski i wielu innych badaczy. Jeżeli zatem jest tak, jak twierdzi większość autorów, że członkowie różnych społeczeństw mają różne nastawienie wobec rozmaitych obiektów (obiektów rozumianych w najszerszym znaczeniu), to dziewczęta wychowywane najpierw w społeczeństwie radzieckim, a później rosyjskim i dziewczęta wychowywane w społeczeństwie polskim będą miały różne preferencje wartości. Biorąc pod uwagę strukturę społeczeństwa rosyjskiego i polskiego, największych różnic oczekujemy wobec takich wartości jak sztuka, religia oraz „wartości dominujących w aktywnym lub biernym stylu życia”.

Patrzając jednak na rzecz z innej strony, na to że na preferencje wartości

młodzieży może wywierać ogromny wpływ tak zwana masowa kultura, telewizja, prasa i inne środki masowego przekazu oraz na to, że następuje coś w rodzaju unifikacji kultur i świat staje się według znanego powiedzenia Mc Luhana „wielką wioską”, można oczekiwać, że młodzież w większości krajów, zwłaszcza młode dziewczęta pragną mniej więcej tego samego. Zatem obraz preferencji wartości dziewcząt z polskiego i postradzieckiego społeczeństwa może nie być bardzo skonstrastowany. Mamy nadzieję, że nasze badania rozjaśnią trochę te kontrowersje.

2. METODA, MATERIAŁ, SPOSÓB BADAŃ

Do badania postaw wartościujących dziewcząt polskich i rosyjskich zastosowano dwie metody: „Zeszyt postaw wartościujących Allporta, Vernona i Lindzeya” oraz Kwestionariusz Ch. Morrisa badający wartości trzynastu różnych filozofii życiowych, które Morris nazywa „Drogami Życia”. Ponieważ metody te są wśród psychologów, zarówno za granicą jak i w Polsce, powszechnie znane, pomijamy ich charakterystykę, odsyłając do książki Sieka, gdzie są szczegółowo opisane i przedstawiona jest ich wartość diagnostyczna (Siek, 1993, s. 367–382). Obydwie metody przetłumaczyła na język rosyjski i zaadoptowała kulturowo pod kierunkiem prof. Sieka rdzenna Rosjanka E. Szumakowa. Ona też przeprowadziła w Rosji badania w grupie 30 dziewcząt w wieku 16–17 lat, uczennic II klasy szkoły średniej nr 2 w Aldanie. Wyniki te porównujemy z badaniami 46 polskich dziewcząt uczęszczających do II klasy Liceum Ogólnokształcącego im. J. Słowackiego w Warszawie. Badania w Rosji zostały przeprowadzone w 1996 r., natomiast w Polsce na początku 1997 roku.

Analiza statystyczna obejmowała sprawdzenie zgodności rozkładu badanych zmiennych z rozkładem normalnym, sprawdzenie homogeniczności wariancji oraz obliczenie istotności różnic między wynikami badań postaw wartościujących w grupie dziewcząt polskich i rosyjskich.

3. ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

Charakterystyka statystyczna wyników badań została zawarta w tabelach 1, 2 i 3. Różnice w zakresie postaw wartościujących dziewcząt polskich i rosyjskich przedstawiają tabele 4 i 5.

Tabela 1. Dane statystyczne wyników badań Kwestionariuszem Allporta – dziewczęta polskie

Skala	x_{gr}	S	Dmax	α
T – Wartości teoretyczne	40,054	5,786	0,108	0,652
E – Wartości ekonomiczne	34,413	8,251	0,081	0,923
A – Wartości estetyczne	49,957	8,775	0,092	0,830
S – Wartości społeczne	45,935	4,375	0,091	0,844
P – Wartości polityczne	35,098	6,167	0,095	0,804
R – Wartości religijne	34,130	8,089	0,077	0,946

Tabela 2. Dane statystyczne wyników badań Kwestionariuszem Allporta – dziewczęta rosyjskie

Skala	x_{sr}	S	Dmax	α
T – Wartości teoretyczne	40,667	5,674	0,147	0,538
E – Wartości ekonomiczne	46,117	8,571	0,096	0,947
A – Wartości estetyczne	38,317	4,798	0,121	0,769
S – Wartości społeczne	45,360	4,953	0,129	0,701
P – Wartości polityczne	36,717	6,608	0,096	0,946
R – Wartości religijne	32,817	9,162	0,100	0,923

Z danych zawartych w tabelach 1 i 2 wynika, że rozkłady wszystkich sześciu badanych zmiennych w obu populacjach można uznać za normalne.

Tabela 3. Wartości testu Fishera dla wyników uzyskanych w Kwestionariuszu Allporta

Skala	x_{1sr}	S_1	x_{2sr}	S_2	F	α
T – Wartości teoretyczne	40,054	5,786	40,667	5,647	1,040	0,928
E – Wartości ekonomiczne	34,413	8,251	46,117	8,571	1,079	0,803
A – Wartości estetyczne	49,957	8,775	38,317	4,798	3,379	0,001
S – Wartości społeczne	45,935	4,375	45,360	4,953	1,292	0,431
P – Wartości polityczne	35,098	6,167	36,717	6,608	1,148	0,664
R – Wartości religijne	34,130	8,089	32,817	9,162	1,282	0,445

W celu stwierdzenia różnic w wynikach uzyskanych przez dziewczęta polskie i rosyjskie w „Zeszyte Postaw Wartościujących” Allporta zastosowano test Studenta.

Tabela 4. Różnice między dziewczętami polskimi i rosyjskimi – Kwestionariusz Allporta

Skala	Dziewczęta polskie		Dziewczęta rosyjskie		t	α
	x_{1sr}	S_1	x_{2sr}	S_2		
T – Wartości teoretyczne	40,054	5,786	40,667	5,647	-0,454	0,651
E – Wartości ekonomiczne	34,413	8,251	46,117	8,571	-5,953	0,000
A – Wartości estetyczne	49,957	8,775	38,317	4,798	7,409	0,000
S – Wartości społeczne	45,935	4,375	45,360	4,953	0,532	0,596
P – Wartości polityczne	35,098	6,167	36,717	6,608	-1,087	0,280
R – Wartości religijne	34,130	8,089	32,817	9,162	0,657	0,514

Jak wynika z tabeli nr 4 występują istotne statystycznie różnice między badanymi grupami w skali E (wartości ekonomiczne) i A (wartości estetyczne). Dziewczęta polskie w porównaniu z dziewczętami rosyjskimi bardziej cenią wartości estetyczne. Natomiast charakterystyczną cechą postaw wartościujących dziewcząt rosyjskich jest wysoka atrakcyjność wartości ekonomicznych. Wspólną cechą dziewcząt polskich i rosyjskich jest względnie wysoka pozycja wartości społecznych.

W przypadku Kwestionariusza „Drogi życia” Morrisa mamy do czynienia ze skalą porządkową. Z tego też powodu do analizy statystycznej zastosowany był test Wilcoxon. Podstawą analizy jest tabela 5.

Tabela 5. Różnice między dziewczętami polskimi i rosyjskimi – Kwestionariusz Morrisa

Nr drogi	x_{1sr}	M_{L1}	QR_1	x_{2sr}	M_{L2}	QR_2	z	α
1	4,283	5	2	4,933	5	2	-2,138	0,033
2	3,652	3	3	3,367	3	2	-0,697	0,486
3	3,870	4	2	5,333	6	2,5	-3,440	0,001
4	4,913	5	2	4,333	4	2	-1,911	0,056
5	3,804	4	2	4,467	4,5	3	-1,687	0,092
6	3,457	3,5	1	3,167	3	2	-1,053	0,292
7	5,109	5	2	4,067	4	2	-2,977	0,003
8	4,043	4	3	5,500	6	2	-3,495	0,000
9	4,109	4	1	4,500	4	3	-1,110	0,267
10	3,826	4	2	5,000	5	2	-3,247	0,001
11	4,174	4	2	4,300	4	1	-0,981	0,327
12	4,826	5	2	4,633	4	2	-0,831	0,406
13	3,478	4	4	4,733	5	2	-2,851	0,004

Analiza statystyczna wykazała istotne różnice między dziewczętami rosyjskimi i polskimi w następujących drogach życia: 1 (zachowanie najwyższych wartości ludzkich), 3 (rozumienie ludzi i okazywanie im życzliwości), 7 (harmonijne łączenie działania, doznawania i kontemplacji), 8 (beztroskie cieszenie się zdrowiem i przyjemnościami życia), 10 (panowanie nad sobą i stoickie znoszenie przeciwności), 13 (posłuszeństwo wobec celowo działających kosmicznych sił natury).

4. WNIOSKI OGÓLNE. DYSKUSJA WYNIKÓW

W wyniku przeprowadzonych badań można stwierdzić, że:

1. Dziewczęta polskie preferują przede wszystkim wartości: estetyczne, społeczne, harmonijnego łączenia działania, doznawania i kontemplacji.
2. Dziewczęta rosyjskie najbardziej cenią wartości ekonomiczne, społeczne, rozumienie ludzi i okazywanie im życzliwości, nastawienie na beztroskie cieszenie się zdrowiem i przyjemnościami życia.
3. W wyniku badań okazało się, że system wartości dziewcząt jest w znaczny sposób zróżnicowany przez czynniki kulturowe, co jest zgodne z badaniami przeprowadzonymi przez Kicińskiego i Świdę. Świadczą o tym istotne statystycznie różnice w takich wartościach jak: ekonomiczne ($\alpha = 0,000$), estetyczne ($\alpha = 0,000$), rozumienia ludzi i okazywania im życzliwości ($\alpha = 0,001$), panowania nad sobą i stoickiego znoszenia przeciwności ($\alpha = 0,001$), beztroskiego cieszenia się zdrowiem i przyjemnościami życia ($\alpha = 0,0004$), harmonijnego łączenia działania, doznawania i kontemplacji ($\alpha = 0,003$), posłuszeństwa wobec celowo działających kosmicznych sił natury ($\alpha = 0,004$) oraz zachowywania najwyższych wartości ludzkich ($\alpha = 0,033$). Potwierdza to koncepcje Szmataki, Lintona, Newcomba, Benedict, Morrisa, Kłoskowskiej, Mędrzyckiego, Świdy, którzy uważają, iż kultura ma znaczny wpływ na uznawane wartości. Brak większych różnic w preferowaniu pozostałych wartości wytłumaczyć można tym, że badaniami zostały objęte dziewczęta z tego samego okresu historycznego.

BIBLIOGRAFIA

- Allport G.W.: *Attitudes*, w: Murchison C. (ed.), *A Handbook of Social Psychology*, New York 1935.
- Banasiak J.: *Młodzież a wartości – teoria, badania, praktyka wychowawcza – uwagi i propozycje*, Kwart. Pedagog., 1987, 2, 44–59.
- Benedict R.: *Wzory kultury*, tł. J. Prokopiuk, PWN, Warszawa 1966.
- Bruszczyńska E.: *System wartości u dzieci w późnym wieku szkolnym i możliwości jego realizacji*, Studia z Psychologii, ATK, 1992, T.IV.
- Burek A., Kość Z.: *Diagnoza właściwości systemu wartości u młodzieży w świetle badań empirycznych*, w: Frączek A., Malak B. (red.), *Z zagadnień psychologii socjalizacji*, WSPS, Warszawa 1980.
- Cieślak M., Cieślak K.: *Postawy wartościujące a poczucie sensu życia*, Zdr. Psych., 1989, 2.
- Datner H., Kamiński J.: *O postawach i systemie wartości młodego pokolenia*, Więź, 1974, 9.
- Gurycka A.: *Systemy wartości młodzieży licealnej (1978) a oddziaływanie szkoły*, Wyd. UW, 1986.
- Gurycka A.: *Systemy wartości młodzieży licealnej (1978–1989)*, Psych. Wych., 1991, 2, 132–137.
- Kiciński K., Kurczewski J.: *Wartości uznawane przez młodzież*, Przek. i Opinie, 1976, 1, s. 19–32.
- Kłoskowska A.: *Kulturowe uwarunkowanie postaw*, w: Nowak S., *Teorie postaw*, PWN, Warszawa 1973.
- Kłoskowska A.: *Socjologia kultury*, PWN, Warszawa 1981.
- Linton R.: *Kulturowe podstawy osobowości*, tłum. A. Jasińska-Kania, PWN, Warszawa 1975.
- Malikowski M.: *Młodzież wobec naczelnych wartości społecznych*, Stud. Socjol., 1977, 3, s. 351–368.
- Mądrzycki T.: *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, WSiP, Warszawa 1977.
- Miłuska J., Bogacka H.: *Wartości studentów, znaczenie i ich zmiana*, Przegl. Psychol., 1987, 2.
- Miształ M.: *Uwagi o badaniu systemów wartości*, Stud. Socjol., 1977, 4, 69–83.
- Newcomb M. T.: *Kultura a osobowość*, w: J. Reykowski (wybór i opracowanie), *Problemy osobowości i motywacji w psychologii amerykańskiej*, tłum. L. Damm, PWN, Warszawa 1964.
- Nowak S.: *Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych*, w: Nowak S. (red.), *Teorie postaw*, PWN, Warszawa 1973.
- Nowak S. (red.): *Ciągłość i zmiana tradycji kulturowej*, PWN, Warszawa 1989.
- Parsons T.: *Struktura społeczna a osobowość*, tłum. M. Tabin, PWN, Warszawa 1969.
- Siek S.: *Wybrane metody badania osobowości*, ATK, Warszawa 1993.
- Szamburska J.: *Destabilizacja zawodowa a preferowane wartości 30-letnich nie pracujących mężczyzn*, Zdr. Psych., 1985, 3–4, s. 91–103.
- Świda H.: *System wartości młodzieży*, Probl. Opiek.-Wychow., 1975, 8, s. 7–10.
- Świda H.: *Młodzież a wartości*, WSiP, Warszawa 1979.